

Door verschillende portretten, afbeeldingen van de door BRUNNER en PEIJER ontdekte darmklieren, van een geschilderde zwangerschapskalender van JOH. VON MURALT, een sectie en een klinische demonstratie van denzelfden (titelprent van zijn in 1677 uitgegeven *Excercitationes medicae*) met interieur van een ziekenzaal, wordt de tekst verlucht. De schrijvers hebben zich in hoofdzaak bepaald tot de geschiedenis van het Duitsche gedeelte van Zwitserland, de hoogeschoolen van Lausanne en Genève worden slechts terloops genoemd. Hun uitstekend werk, dat ook van den lezer inspanning vordert, verdient zonder twijfel de belangstelling van een ruimeren kring, dan dien hunner landgenooten. Zij verkeeren in de bevoorrechte positie, dat het voertug hunner gedachten hun, meer dan den bewoners van landen met een beperkt taalgebied, daartoe de gelegenheid geeft.

M. A. VAN ANDEL.

Docteur CABANÈS, l'Histoire éclairée par la clinique. —
ALBIN MICHEL, Editeur, Rue Huygens 22 Paris.

Dit is een boek van louter aanhalingen. Maar zelden is de schrijver zelf aan het woord, behalve dan om de uitspraken en meeningen van geschiedschrijvers, filosofen en geneeskundigen zooveel mogelijk aaneen te rijgen, een kunst, die CABANÈS overigens uitstekend verstaat. Van de eerste tot de laatste bladzijde, — er zijn er 318 — is dit boek gevuld met getuigenissen van bekende schrijvers en groote denkers, die den lof der natuurwetenschappen hebben bezongen, en van hen, die in het bijzonder in de geneeskunde een machtig hulpmiddel zien om verschillende geschiedkundige feiten te verklaren of beroemde mannen in het ware daglicht te stellen.

Na in de voorrede eenige vleien de loftuitingen aan het adres der geneeskunde van mannen als RENAN en CHATAUBRIAND te hebben vermeld, betoogt CABANÈS in de eerste hoofdstukken het verband, dat er bestaat tusschen de sociologie en de filosofie van de eene zijde en de geneeskunde van de andere zijde. De ontwikkeling der sociologie staat zóó sterk onder den invloed der biologische en pathologische wetenschap, dat de taal van haar beoefenaren wemelt van vergelijkingen en uitdrukkingen, aan de geneeskunde ontleend. De staat wordt vergeleken bij het menschelijk lichaam, de sociale misstanden bij ziekten, de wettelijke maatregelen bij geneesmiddelen. Weliswaar zijn dit metaphoren, maar zij wijzen toch wel duidelijk op het bedoelde verband. Wil men meer zakelijke bewijzen? De twee voornaamste feiten, die het sociale leven beheerschen, de consumptie en de productie, kunnen niet beoordeeld worden zonder de kennis der biologie en der physiologie. Wie anders dan de hygiënist zal de leidsman moeten zijn van den econoom bij de bescherming van den arbeider tegen de slechte kansen van zijn arbeid?

De grootste filosofen erkennen de noodzakelijkheid van de studie der anatomie, physiologie en psychologie voor het opbouwen hunner levensbeschouwingen. Talrijk zijn in de geschiedenis de

geneesheeren, die later filosofen werden, en omgekeerd de filosofen, die zich op lateren leeftijd op de geneeskunde toeleghden.

De geschiedschrijver zoekt en vindt steun in bijna alle andere wetenschappen: in de ethnographie, geographie, demographie, metereologie, chemie, geologie, botanie, zoologie. Zoo wordt hem ook dikwijls de weg gewezen door de physiologie, de pathologie, en vooral door de psychologie. Overal zieken te willen zien in hen, die op de sociale of intellectuele ladder eenige sporten hooger klommen dan anderen, verdient zeer zeker afkeuring, maar te willen ontkennen, dat bijvoorbeeld de zwakzinnigheid der vorsten invloed heeft gehad op het lot der volken, is de waarheid tekortdoen. Ook onze nieuwere inzichten omtrent de erfelijkheid werpen dikwijls een verrassend licht op de psyche en de daden van keizers en koningen. Ongetwijfeld moet de geestelijke en lichamelijke gezondheidstoestand van de machtigen dezer aarde op hun daden invloed hebben, uitgeoefend, al hoeft men dan ook niet zoover te gaan als sommigen, die beweren, dat hun lijfartsen eigenlijk de beste geschiedschrijver zouden zijn, of zooals bijv. MICHELET, die de regeering van LODERWIJK IV verdeeld zou willen zien in twee gedeelten, namelijk dat van vóór en dat van ná de *fisteloperatie*, zoodat als het ware het bistouri de geschiedenis in hoofdstukken zou snijden.

Na de methode van geschiedvorsching van MICHELET, TAINÉ, LITTRÉ en BRACHET te hebben besproken, eindigt CABANÈS met in alle bescheidenheid te wijzen op het aandeel, dat hij zelf in de toepassing der geneeskunde op de geschiedenis heeft gehad. Vruchtbaar is zijn pen zeker geweest. Hetzij hij een dynastie onder het ontleedmes neemt, zooals bijv. de HOHENZOLLERNEN, de ROMANOFFS of de WITTELSBACHERS; hetzij hij een groot wereldgebeuren, als een revolutie, psychologisch wil verklaren; hetzij hij afzonderlijke personen, zooals MARAT, BALZAC, of een vorst of koning „geneeskundig” behandelt, hij weet ons altijd te boeien. Dit laatste nu kan van het boek, dat wij hier thans bespreken, misschien niet gezegd worden. Maar als ontspanningslectuur is deze verdediging van het goed recht der geneeskundige geschiedenis ook wel niet bedoeld.

J. B. F. VAN GILS.

OVERZICHT VAN TIJDSCHRIFTEN.

Bulletin de la Société française d'Histoire de la Médecine. Tome XIV, No. 9—10.

E. JEANSELME. *Le vin, la vigne et l'alcoolisme dans les Gaules à l'époque des barbares. (Ve.—Xe. Siècle).* — Op het eerste congres voor geschiedenis der geneeskunde is deze studie door den schrijver voorgelezen en in het verslag over dit congres in *Janus* besproken (25e Jrg. bldz. 29). CICERO vermeldt, dat de Galliërs de toevoeging van water bij wijn beschouwden als de vermenging met een vergif, en TACITUS zegt, dat men door de onmatigheid der barbaren te bevorderen hen gemakkelijker tot onderwerping kan brengen dan door kracht van wapenen. Merkwaardig, dat de Sueven dit plan doorzagen en den invoer van alcoholhoudende dranken ten sterkste verboden (CAESAR, *De Bello Gallico*). De schrijver vervolgt nauwkeurig de geographische uitbreiding van den wijnstok naar het noorden en geeft van Bourgondië een aanlokkende beschrijving door het met het aardsch